AKTUALITEITEN

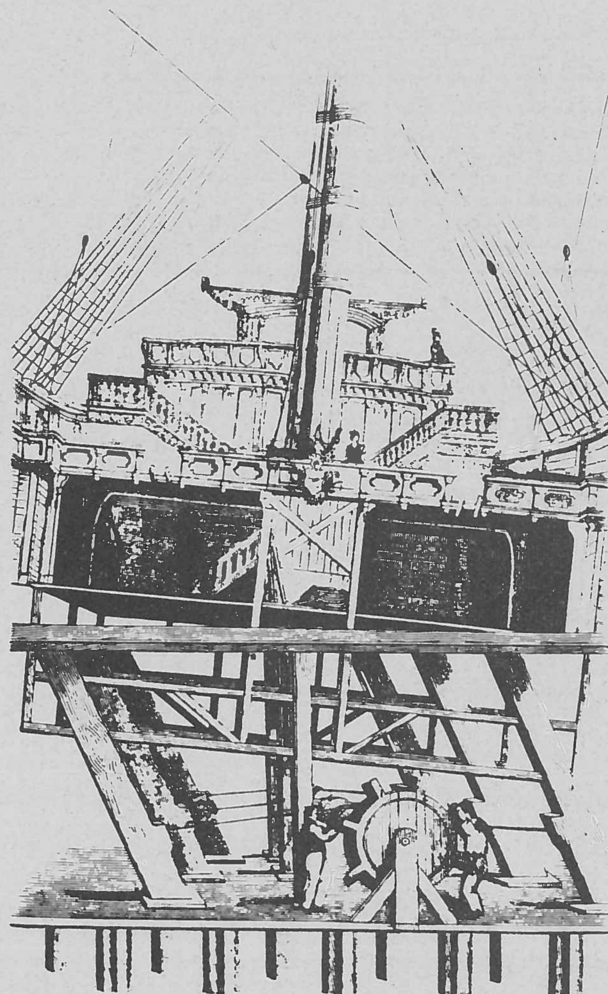
B.A.S.T.T. vzw
Desguinlei 66
2018 Antwerpen
(03) 238 38 56

verschijnt zes maal per jaar

verantwoordelijke uitgever
Guido Canfyn
Fonteinstraat 53
2200 Borgerhout

NUMMER 9 / OKTOBER 83

BASTT vzw

redaktie
Werner E. De Bondt
Eddy Galle
Guido Snoeck
Ria Verbergt
Roos Werckx

Uittreksel van "Netté Manieren", L. De Paeuw - Handboek der Wellevendheid voor Jong & Oud, VII druk. *In het theater : Het begroeten van kennissen* — De personen in de loges doen geen tekens aan kennissen in de zaal of aan artisten op het toneel. Dames verlaten haar loge niet om vriendinnen en bekenden in andere loges te gaan begroeten. Heren mogen nooit de dames alleen laten in een loge. Zijn echter verscheidene heren aanwezig, dan dient er ten minste één de dames gezelschap te blijven houden, terwijl de andere hun kennissen gaan begroeten of zich naar het « foyer » begeven. Enkel onder de pauzen of tussenbedrijven komen de heren hun opwachting maken bij de dames in een loge. Ze blijven rechtstaan en gaan zelfs niet zitten als ze daartoe genodigd worden. Onder de tussenbedrijven mogen de dames met de haar begeleidende heren in de gangen gaan wandelen of een toertje maken in het « foyer ».

HEILBRONN

TEATERTECHNISCH CONGRES

DRÉ DARDEN

Van 24 tot 26 juni had in de duitse stad Heilbronn, en wel precies in het nieuwe Stadstheater, het 41ste Congres van de the ætertechnici plaats. Dit treffen, georganiseerd door de Deutsche Theatertechnische Gesellschaft, de zeer sterke zustervereniging van BASTT, stond dit jaar onder het motto "Redt de Kunst, bespaart op de Techniek".
Dit thema dat ook voor ons van belang is riep gedurende de verschillende referaten sterke controversies op.
Deze referaten werden gehouden door: een politicus, een scenograaf en een theatertechnicus.

De stelling van de politicus was, dat er inderdaad op de techniek moet bespaard worden, niet alleen op de dure apparatuur die volgens hem in vele theaters was uitgebouwd zonder dat ze gebruikt wordt, maar ook op het personeel.
In het debat dat op de verschillende referaten volgde, werd deze stelling heftig bekritiseerd. Niet alleen door de theaterpractici maar ook door de theatertoeleverende firma's.
Het al dan niet gebruiken van peperdure installaties is een kwestie van opdrachten die door regisseurs en scenografen worden gegeven. Het is de zaak van de technische leider om de mogelijkheden van zijn theater ten volle gebruiken.

Een tweede punt dat aangesneden werd was de korte levensduur van de hedendaagse apparatuur, dit in tegenstelling met de oude installaties die dikwijls 50 tot 100 jaar meegaan.
Het antwoord van de theatertoeleverende firma's daarop was dat zij moeten werken met hetgeen de industrie hen ter beschikking stelt omdat eigen research en ontwikkeling hun produkten nog duurder zou maken. Niettemin rekent men bij de fabricatie op een afschrijvingstijd van 10 tot 15 jaar.
De firma's drongen verder aan op betere onderhoudswerken.
Onderhoudskontrakten vinden zij niet de beste oplossing, zij kosten te veel. Het onderhoud zou best kunnen gebeuren door het theaterpersoneel.

Punt dat door de theatertechnici onmiddellijk werd aangegrepen om te pleiten tegen de vermindering van het personeel.

Wat de referaten van de scenograaf en de theaterpracticus betreft, zij waren het eens over het feit dat de provinciale theaters, waartoe wij al onze vlaamse theaters moeten rekenen, niet moeten trachten om de grote huizen te evenaren wat de aankleding en montage betreft. Naar onze eigen kontreien toe vertaald zou dat betekenen dat wij niet moeten trachten na te doen wat in Londen of Parijs gebeurt, maar dat wij met mindere middelen maar met grotere fantasie en inventiviteit betere resultaten moeten kunnen bereiken.

Ook over de veiligheid werd gesproken. Te onthouden valt hier dat werd bepaald dat voor alle bewegende elementen zoals toneelwagens, draaitoneel e.d. maximum snelheden werden vastgesteld nl. 1,2 m/sec zonder en 1 m/sec met personen. Dezelfde bepaling is ook geldig voor de vertikale bewegingen, trekken en hefpodia.
Er werd gewaarschuwd voor de elektronische bediening van de trekken. Wanneer bij een geprogrammeerd lichtklavier iets fout loopt heeft niemand daar lichamelijke hinder van, tenzij misschien de belichter die een toeval zou kunnen krijgen. Als er echter een fout gebeurt bij geprogrammeerd trekkenwerk zijn de gevolgen niet voorspelbaar. Wij kregen daarvan een uitstekende illustraie toen de technische installatie van het theater werd gedemonstreerd en er plots een podium op het toneel wegzakte zonder dat dit in het programma voorzien was. Gelukkig gebeurde dit op een lege scène.

Als nevenaktiviteit werd bij het congres een tentoonstelling gehouden door de theaterbeleverende firma's die hun nieuwste produkten kwamen voorstellen.

Hieraan werd op succesrijke wijze deelgenomen door onze eigen ABD.
Te onthouden van deze tentoonstelling een pratikabel in aluminium met de afmetingen 100 x 100 cm en een bouwhoogte van 20 met ingebouwde motor, geschikt voor rechtlijnige bewegingen en voor aandrijving van een draaitoneel.
Het basiselement kan in gelijk welk pratikabelsysteem ingebouwd worden.
Een tweede interessante nieuwigheid was een toestel dat toelaat om polyuretaanschuim in grote hoeveelheden te gebruiken. Het gaat om twee metalen flessen die gevuld zijn met de beide noodzakelijke componenten en een drukfles gevuld met stikstof. Door een ventielsysteem wordt het gebruik van het toestel zeer eenvoudig en heel gemakkelijk te onderhouden.
Geïnteresseerden kunnen meer inlichtingen krijgen op het BASTT sekretariaat.

Het congres werd afgesloten met een zitting van de OISTT commisie voor publicaties. Met fierheid mogen wij zeggen dat het door BASTT ontworpen schabloon met belichtingssymbolen door deze commisie aanvaard werd en dat de firma ADB met de produktie ervan zal beginnen.
Ook hier hadden wij zeer positieve kontakten met onze franstalige collega's van ABSTT, zodat wij mogen aannemen dat onze collaboratie in de toekomst in gunstige zin zal verlopen.
Wij zullen doorgaan!!

MASSON-DRAGUET N.V.

IANIRO

- Professionele lichtinstallaties voor film-, televisie-, video- en fotoopnamen, alsook voor scene- en podiumverlichting
- Groot gamma reflektoren met vaste of regelbare lichthoek
- Vast of mobiel gebruik
- Fijn en esthetisch afgewerkt
- Sterk en schokvast
- Vermogens van 200 tot 9000W per lichtbron
- Voor klassieke halogeenlampen of met gestabiliseerde kleurtemperatuur (3200K)

Verdeler voor België en Luxemburg :

S.A. MASSON - DRAGUET N.V.
Industriepark 22
1430 WOUTERSBRAKEL

TEL. : 02/366.17.20 - toestel 50 : de Heer R. JANSSENS, direkteur
ofwel: 02/582.25.56 - Dirk VAN den BROECK, vertegenwoordiger.

Wij zijn gespecialiseerd in lichtinstallaties voor film-, televisie- en fotostudio's, evenals in scene- en podiumverlichting.

Raadpleeg ons voor dokumentatie, demonstratie of voor de studie van een projekt.

JERÔME MAECKELBERGH

Duidelijk is dat om een zo groot mogelijk rendement van een bezoek aan de NOTT tentoonstelling te Stockholm te hebben, een zeer goede voorbereiding nodig is en zeker een voorkennis van het programma.
De seminaries zijn onderverdeeld in twee grote partijen: een algemeen programma met 22 verschillende spreekbeurten, voor iedereen toegankelijk; en professionele seminaries waarvoor men vooraf moet ingeschreven worden en waarna nog een bevestiging vanuit Stockholm moet komen. Het heeft me dan inderdaad heel wat moeite gekost om zonder inschrijving zulk een seminarie bij te wonen, uiteindelijk dan nog als verstekening. Ook in het algemeen programma diende een keuze gemaakt te worden door het samenlopen van verscheidene lezingen.

De professionele seminaries werden onderverdeeld in elf verschillende specialisaties: architektuur, scenografie, toneeltechniek, belichting, geluid, werkomstandigheden, stage management, props, grime, kostuum, dekorbouw en dekorschildering. Zelfs met een goede planning drie drukke dagen!

De tentoonstelling zelf ging vooral de technische toer op. Wat scenografie betreft waren er een 25-tal produkties uit Noorwegen, Finland en Ijsland, nogal weggedrumd op een smal balkon in de inkomhal. In een ander zaaltje was nog een tentoonstelling met als thema "Klassiek toneel in Zweden 1982-1983" met als vergelijkingsmateriaal dokumentatie van dezelfde stukken in het verleden, wat niet altijd betekende dat de oudste produkties er alsdusdanig uitzagen.

Voor de tentoonstelling "A theatre for a travelling compagny" met 830 inzendingen uit 26 landen, die doorging in de "Kägelbanan" was er vanaf het Folkets Hus elk uur een bus voorzien.

Ondanks het feit dat praktisch alle voorbereidingen door vrijwilligers gebeurden en ook tijdens de tentoonstelling een hoop onbetaald werd werd gepresteerd bedroeg het totale budget toch nog 1.500.000 zweedse kronen.

Seminarie door Professor David W. Weiss: "What do our fellow artists need to know about our work?" over samenwerking tussen scenografen, lichtontwerpers, akteurs en regisseurs.
Weiss geeft reeds verschillende jaren les (onderWeiss) in scenografie aan de University of Virginia, Charlottesville, U.S.A.. Vroeger regisseur ontwerper, nu bekijkt hij zichzelf meer als ontwerper. Als eerste punt werd de moeilijkheid van kommunikatie tussen ontwerper en regisseur en vice versa aangeroerd. Een groot probleem blijkt de visualisering van de ideeën te zijn wat de noodzaak beklemtoond van een makette en uitgewerkte tekeningen.
Zelfs dan gebeurt het nog dat een regisseur verrast is als het uiteindelijke resultaat op de scène verschijnt.
Ook haalt Weiss het tere punt aan van de veranderingen op het laatste moment, wat bv. gebeurde met "Death of a salesman" van Miller, dat ondanks een volledige verandering een van de beste monteringen werd dankzij een sterke koöperatie tussen Elia Kazan en alle andere medewerkers.
Uitspraken als "Het zou misschien wel kunnen lukken" of "We kunnen dat eens proberen" getuigen niet van geloof in elkaars bekwaamheid en kunnen leiden tot paranoïde kontakt.
De beste opleiding ziet hij nog altijd in de vroegere "Summer Stock"produkties die nu helaas als leerschool verloren zijn door het professioneler werken van de groepen.
Vroeger werden met verschillende produkties verschillende steden aangedaan, 52 weken per jaar, een week spelen, een week repeteren, wat hij als een goede training ziet, speciaal voor de akteurs die ook moeten inspringen op alle gebied.
Wel gaf hij toe dat dit niet altijd de beste produkties opleverde.

Hijzelf moest door zijn gestalte meestal agent of butler spelen. Met een reizend jeugdtheater was hij naast koning in "Colombus" ook stage manager, dus moest hij bijna alles doen. Door de technische vooruitgang is dit nu niet meer mogelijk: zelf vond hij die computertoestanden maar chinees en vond zichzelf al te oud om dat nog te leren. De jeugd zal daar echter anders tegenover staan in een tijd dat de computer even gewoon zal zijn als de telefoon. Vorige eeuw was het een fundamenteel principe (Apia, Graig) alles in eigen handen te houden omdat de kunstenaar misschien niet praktisch maar principieel wel juister zat. Nu wordt alles meer gespreid: ieder heeft zijn specialisatie. We moeten niet weten hoe alles werkt maar wel wat het doet. Zo moeten akteurs het licht kunnen zoeken, weten langs welke kant een deur opengaat en het toeslaan daarvan dusdanig doseren dat de muren niet flappen. Hoe sterk ook gestut, het blijft een dekor.
Kontakt met de lichtontwerper is zeer belangrijk om ook zijn noden en verlangens te kennen. Belangrijk zijn ook suggesties van regisseur en ontwerper. Met het stuk 'Puppet Dream' was hij niet zo gelukkig, maar dankzij uitgewerkte changementen en belichting was hij toch tevreden over de produktie.
Het is de verplichting van de ontwerper "to support" de regisseur (bedoelt hij hiermee "ondersteunen" of "dulden"?). Hij is de mening toegedaan dat de regisseur de belangrijkste in het wordingsproces is. Hier haalt hij de bekende scenograaf Ming Cho Lee aan die beweert: "Scenic design is 70% director and 30% designer.". Duidelijk wordt ook dat met "to support" mekaar ondersteunen werd bedoeld.
Ook beroepseerlijkheid mag niet ontbreken: Ming Cho Lee weigerde een kontrakt te tekenen voor een ontwerp op Broadway omdat nog niet geweten was wie de regieopdracht kreeg.

Na de toespraak van David W. Weiss kwam er een diskussie op gang waarvan enkele voorstellen en opmerkingen:

. tijdens studie verschillende teatervakken aanleren gedurende periodes van twee jaar
. iedereen per jaar een maand lang iemand anderswerk laten doen om mekaar beter te leren appreciëren (ik zie mij al voor zo'n computer zitten)
. iedereen zijn eigen werk doen, want dat is al moeilijk genoeg
. er is geen "the" regisseur
. een zweeds regisseur gaf zijn zweedse akteurs zijden ondergoed om in Molières "Tartuffe" beter "frans" te spelen
. het autoritair systeem in de U.S.A. werd aangeklaagd, zonder verdere verduidelijking

Weiss vindt de vroegere "Summer Stock"produkties alleen als opleiding goed want 6 weken tijd om een produktie op te zetten zoals in Amerika acht hij te kort.
Door de onmogelijkheid om alles te weten heeft men elkaar nodig en moet men elkaar kennen. Omdat er telkens een andere ploeg wordt samengesteld ontstaan op Broadway de meeste floppen, daar op die manier de samenwerking nooit optimaal kan zijn.

Seminarie door William R. Lockwood: "Special Effects"
Op Lockwoods kaartje staat: Property department manager, Royal Shakespeare Theatre Company, Stratford-upon-Avon.
Hij is reeds 25 jaar in het beroep en heeft o.a. ook gewerkt voor Zeffirelli. Hij verzorgt zowat 48 produkties op een 42-tal weken ("de rest van het jaar is wachten op opdrachten") maar daarvoor heeft hij dan de leiding over 18 man in een atelier waarvan de grootste ruimte 35 op 120 m beslaat met een hoogte van 14 meter omdat bv. ook het maken

van bomen onder hun opdracht valt. Dan zijn er nog verschillende andere ruimtes waarvan één afgezonderd om met giftige stoffen te werken.
Zijn beroep is een roeping waarbij men grote inventiviteit en met eenvoudige middelen goede resultaten moet kunnen bereiken. Steeds staat men voor nieuwe uitdagingen waarbij men dankzij ervaring en gedegen materiaalkennis een oplossing voor moet kunnen vinden.
Met een serie dia's van werk in eigen alelier werd uitleg verschaft over enkele gebruikte werkwijzen die echter niet altijd zo goedkoop bleken:

. voor het vormen van lederen maskers enkele druppels glycerine aan het warm water toevoegen om barsten tegen te gaan en een grotere rekbaarheid in het vormen te bekomen, bladgoud voor blinkeffekten
. gebruik van keukenmateriaal, o.a. een massieve kandelaar uit taartvormpjes
. douchekraan en plasticbuis voor rookeffekt uit hoofd
. met gebruik van "karnaval"paarden de akteurs koturnen laten dragen voor een betere verhouding
. polystereen niet met gloeidraad snijden wegens gitige dampen
. ook gebruik van glasfiber is verminderd wegens ongezondheid
. scheepsvernis voor het waterdicht maken van papier-maché
. om beeldhouwwerk met polyester te kunnen versterken het beeld niet in polystereen maken maar wel in polyurethaan dat wel tegen kontakt met polyester kan; door het grote prijsverschil (polystereen 3000,- F/m^3 en polyurethaan 8200,-F/m^3) is de manier van Jules Van de Weyngaerd (KNS Antwerpen) interessanter: polystereen overschilderen met houtlijm op basis van polyvinylacetaat, daarna een

laag polyester V11 (polyesterplamuur gebruikt bij autoherstellingen) waarna verdere afwerking met polyester en glasvezelmatten. (Jules mag in Stratford-upon-Avon een pint gaan drinken)
Hierbij dient nog opgemerkt dat de polyester Azur een grotere waterbestendige weerstand heeft, polyester GTS (kleurloos) een grotere mechanische weerstand heeft, dus ook moeilijker af te slijpen is, polyester SEW niet druipt zodat men er kan mee moduleren.
(afkortingen gebruikt door VOSSchemie)

De geschiedenis van velours

MEEGEDEELD DOOR RON DE GROOT

Als het gaat om de herkomst van Mohair-velours blijven wij Nederlanders dicht bij huis, want dit unieke poolweefsel heeft vanaf het begin zijn internationale reputatie gevestigd onder de naam Velours d'Utrecht. Het ligt dus voor de hand, dat Utrecht de bakermat was, waarbij we teruggaan tot de zeventiende eeuw. En wanneer we bedenken, dat Mohair altijd wordt omschreven als het lange, zijde-achtige haar van de angorageit, dan zal het niemand verbazen, dat Mohair-velours in rechte lijn afstamt van zijdevelours. Bij zo'n voorname afkomst, verzuimden wij natuurlijk niet, tot aan de wortels van de stamboom af te dalen.

Terug langs de lange zijdeweg

Wat de zijde betreft is dat betrekkelijk eenvoudig, want alle geleerden zijn het er over eens, dat een kleine vijfduizend jaar geleden in China de eerste zijden draad van een cocon werd gewikkeld. Met dezelfde zorg waarmee de Turken later hun Mohair-monopolie bewaakten, hield het Oude China de zijdecultuur ruim vijfentwintighonderd jaar binnen de eigen grenzen. Via Korea, Japan en Perzie bereikte de zijderups pas ongeveer vijf eeuwen na het begin van onze jaartelling de landen rondom de Middellandse Zee.

Sommigen zien daarin een parallel met de verbreiding van de poolweeftechniek, zoals de spaanse professor Pablo Rodon y Amigo, die de vinding van het veloursweven (zonder een schijn van verklaring of bewijs) toeschrijft aan de Oude Chinezen. Via Perzië zou dit wonder van weefkunst in Klein-Azië terecht zijn gekomen, waar de Romeinen het tenslotte vonden. Andere auteurs situeren de oorsprong van het veloursweven in India, maar ook dit lijkt speculatief. De visuele overeenkomst met perzische en andere oosterse tapijten zegt in geen geval iets, omdat poolweven een volstrekt andere techniek is. Een tapijtknoopster heeft een losse draad in de hand, ze vormt daaruit de knoop en snijdt de draad daarna af. Bij poolweefsels daarentegen werden uit extra kettingof inslaggarens kleine lusjes meegeweven. Laat men deze lusjes verder ongemoeid, dan spreken we van een velours frisé of epingle. Deze ongetwijfeld oude techniek is o.a. teruggevonden in koptische weefsels, waarbij de lusjes een duidelijk decoratieve functie hadden. Maar de mens is vindingrijk en vanzelfsprekend kwam ooit iemand op de gedachte de lusjes open te snijden, zodat pluisjes ontstonden en daarmee was de 'gesneden velours' een feit.

Eén ding kunnen we veilig stellen: het poolweven is tot op de dag van vandaag een tijdrovend procédé dat, zeker in de oudheid, alleen maar de moeite loonde bij gebruik van een nobele grondstof. Aan die eis voldeed bij uitstek de fijne, glanzende zijde. Eeuwenlang werd in Europa dan ook alleen zijdevelours vervaardigd. Dit langdurig samengaan van de poolweeftechniek met zijde, sterkte ons in de overtuiging dat de oorsprong van het poolweven toch in China moest worden gezocht. Althans, dat ook in het Oude China deze techniek op z'n minst zou zijn beoefend. Deze obsederende gedachte te staven met het bewijs, dat bij professor Pablo Rodon y Amigo ontbrak was geen eenvoudige opgaaf. De voldoening die wij tenslotte aan de uitkomst beleefden, danken wij aan de spontane hulp van archeologen en sinologen van vier verschillende nationaliteiten.

Voordien bleek reeds uit franse literatuur dat in het China van 1848 diverse soorten velours werden geweven, waarbij de soortnaam 'jong' misschien de weg naar het verleden kon wijzen. Helaas een doodlopende weg, omdat het woord in ouder tijden een meer algemene betekenis had. Bovendien veronderstelde een chinese dictionaire, dat de poolweeftechniek van westerse oorsprong zou zijn. Evenmin vonden wij baat bij velours uit de Ming-periode, dus uit de dertiende tot zestiende eeuw. Ook Europa produceerde in die tijd immers al zeer excellente zijdevelours. De weg naar een verder chinees verleden leek dus volledig geblokkeerd, te meer omdat oude textiele weefsels doorgaans reeds lang tot stof zijn vergaan. Slechts een hoogstenkele keer schept de natuur omstandigheden waarbij letterlijk alles in de oorspronkelijke staat bewaard blijft en juist deze exceptie viel ons ten deel. Nog maar enkele jaren geleden zijn graftomben blootgelegd te Mawangtui, daterend uit de Han-dynastie. Dat wil zeggen: de tweede eeuw voor Christus. En in 'de Han-tombe no. 1' zijn zijden weefsels gevonden van een sublieme kwaliteit. Kleurenfoto's tonen o.m. een baan stof met een laag en zeer dicht pooldek van lusjes in reliefdessin.

Zondermeer een velours frisé. Samen met de andere vondsten is dit weefsel afgebeeld en beschreven in een chineestalig boekwerk.* De bijgevoegde engelse samenvatting zegt er dit van:

* The Han Tomb No. 1 at Mawangtui, Changsha, by Hunan Provincial Museum and Institute of Archaeology, Academia Sinica.

Het gedessineerde zijden poolweefsel - een nieuwe variant van de brokaten uit de tijd van de Han-dynastie - dat nooit eerder werd gevonden, is geweven uit vier stelsels kettingdraden, waarbij iedere vierkante centimeter bestaat uit 176-224 kettingdraden en 41-50 inslagdraden. Voor de produktie was een combinatie nodig van de dessinweeftechniek en de poolweeftechniek waaruit blijkt dat meer dan 2100 jaar geleden in de chinese zijde-industrie reeds een tamelijk nauwkeurig werkende weefstoel in gebruik moet zijn geweest. Bovendien werd daarmee het bewijs geleverd, dat ongesneden poolweefsels al veel eerder voorkwamen dan tot nu toe werd aangenomen.

Meer uitvoerige technische bijzonderheden zullen misschien te vinden zijn in een studie van de textieltechnologie in het Oude China, uitgevoerd onder leiding van dr. Joseph Needham, die in de loop van 1978 in druk verschijnt bij the Cambridge University Press, London. Wij kijken er met bijzondere belangstelling naar uit!

Via Rome naar Lyon

Tevreden met het resultaat van onze chinese escapade, begeven wij ons nu naar het Oude Europa, rond het begin van de jaartelling. In het Romeinse Keizerrijk waren de welgestelden verzot op zijden stoffen, die via drie karavaanwegen vanuit China werden aangevoerd. Of zich daaronder ook poolweefsels bevonden, vermeldt de historie niet. Volgens sommige bronnen maakt de veldheer en encyclopaedist Plinius melding van deze techniek, waarvan hij de uitvinding toeschrijft aan aziatische en afrikaanse volkeren. In die tijd zouden wolwevers in Gallie (het huidige Frankrijk) de kunst van het poolweven beheersen, hoewel het daarbij waarschijnlijk ging om een duidelijk ander weefseltype. Men denkt aan een platgeweven stof met een soort satijnbinding. Een deel van de lang flotterende (enigszins losliggende) inslaggarens zouden zijn doorgesneden, zodat een pluizig oppervlak ontstond. Verder strekt onze kennis niet, eenvoudig omdat de Romeinen een alledaags gebruiksgoed als textiel niet de moeite waard vonden om er uitvoerige geschriften aan te verspillen. De roerige eeuwen die volgden, compleet met volksverhuizingen en Kruistochten, maken ons wat velours betreft al evenmin wijzer.

Meer betrouwbare signalen bereiken ons uit de twaalfde eeuw, toen de zijderups zijn opmars tot in Italie had voortgezet. In het begin van de veertiende eeuw staat in steden zoals Lucca en Venetie het weven van zijdevelours reeds op een heel hoog peil. Onder arabische invloed had deze techniek zich ook in Spanje ontwikkeld. In de eerste helft van de zestiende eeuw volgde Frankrijk, met Lyon als voornaamste centrum. Enkele tientallen jaren later werd ook in Vlaanderen en Holland, in Duitsland en Engeland zijdevelours geweven. De verbreiding van deze techniek valt samen met een turbulente periode in de franse geschiedenis, waarbij Katholieken en Hervormden vaak bloedig slaags raakten. Toen tenslotte door de opheffing van de Edict van Nantes in 1685 de Hervormden het leven in Frankrijk volstrekt onmogelijk werd gemaakt, vluchtten duizenden naar veiliger oorden.

Utrecht, een hernieuwd begin

Tot de Hugenoten die uitweken naar Holland, zou een zekere Daniel Havart hebben behoord. Zijn naam is verbonden aan de vinding van Velours d'Utrecht, vernoemd naar de stad waar Havart een veilig onderkomen vond. Doorgaans wordt de geboorte van Velours d'Utrecht dan ook gedateerd in de laatste decennia van de zeventiende eeuw. Naar ons gevoel een iets te gemakkelijke conclusie. De franse uittocht was lang daarvoor reeds gaande en het archief van de stad Utrecht vermeldt al in 1629 de eerste Daniel Havart, de achternaam ook wel verhollandst tot Houwert. Zijn beroep was 'sijdelaeckencooper'. Behalve twee andere Havarts in latere jaren leveren de utrechtse archieven verder nauwelijks iets op. Wel vermelden de prijslijsten van de Amsterdamsche Beurs voor het eerst op 3 augustus 1626 een produkt, genaamd Veli d'Utrecht. Knopen we nu deze zwakke draadjes aan elkaar, dan lijkt het niet uitgesloten, dat Velours d'Utrecht al zou kunnen dateren uit het begin van de zeventiende eeuw. Het staat in elk geval vast, dat er toen reeds onder de naam trijp bepaalde poolweefsels werden gemaakt uit linnen en wol, maar hoe wij ons die moeten voorstellen, is bij benadering niet te zeggen. Waarschijnlijk waren ze tamelijk grof van structuur, zoals het z.g. engelse trijp, dat in 1626 als een nieuw produkt in Haarlem werd gemaakt.

Terug naar Daniel Havart, die - ongeacht het jaartal - een goed ontwikkeld gevoel moet hebben gehad voor wat wij tegenwoordig marketing noemen. Hij moet spoedig hebben ontdekt, dat de rijke kooplieden en regenten in het destijds welvarende Holland niet afkerig waren van luxe, maar dat zij hun geld bij voorkeur goed besteedden. De kunst om het nuttige met het aangename te verenigen, wordt immers ook nu nog als een deugd beschouwd. De tere en kostbare zijdevelours was veel te kwetsbaar om als meubelbekleding aan die behoefte te voldoen. Dit gegeven maakte Daniel Havart tot de vader van de geniale gedachte, om zijde te vervangen door Mohair, het enige materiaal met dezelfde gloedvolle glans. Mohair bezat nu juist in hoge mate de voortreffelijke gebruikseigenschappen, die zijde van nature ontbeert. Bovendien werd Mohair, onder de toenmalige naam 'turcx gaaren', voor andere doeleinden in Holland reeds toegepast. Achteraf lijkt het idee van Daniel Havart dus even eenvoudig en logisch als de uitvinding van het wiel.

De nieuwe Velours d'Utrecht werd in korte tijd beroemd tot ver buiten Holland. Ook wevers in andere steden, zoals Haarlem en Kampen, schakelden er op over. Kennelijk verdrong het nieuwe materiaal ook de vroegere trijpen, want later werd trijp in Nederland zeer specifiek een synoniem voor Velours d'Utrecht, maar sinds kort heeft ook de nederlandse consument dit woord ingeruild voor de moderne, internationale benaming velours.

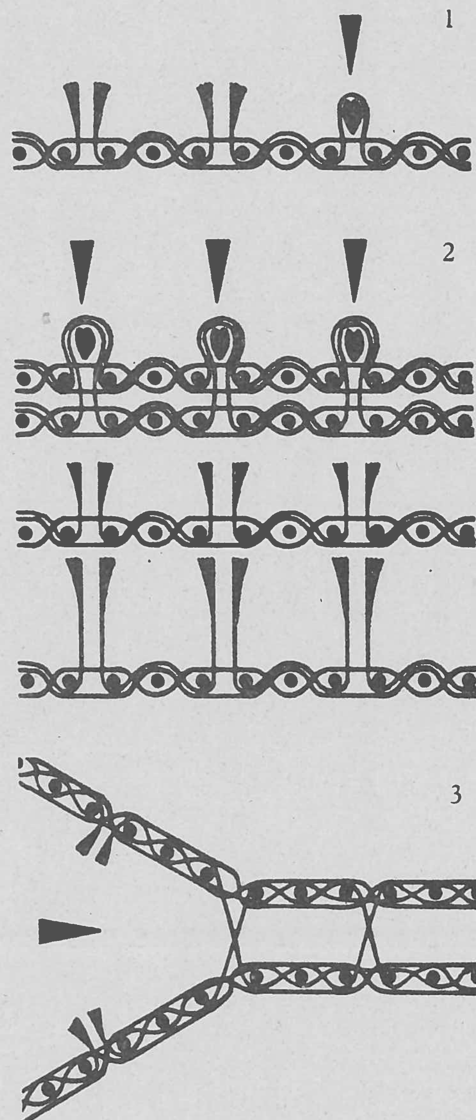
Het grandioze succes van Velours d'Utrecht was uiteraard ook de Fransen niet ontgaan. Ondanks de tegenstelling des geloofs aarzelde men niet om protestantse wevers vanuit Holland naar Frankrijk te halen, voornamelijk naar het district Picardie. Deze migratie heeft sommige historici verleid tot de gedachte dat Velours d'Utrecht van oorsprong uit Frankrijk zou stammen. Gaarne betuigen wij daarom hulde aan de fransman J. Delaroière, tijdens zijn leven een gezaghebbend textieldeskundige in het district Picardie, die de oorsprong van Mohair-velours zonder een zweem van twijfel in Holland situeerde. In de loop van de driehonderd jaar die sindsdien zijn verstreken, vergaarden de Nederlanders een know how, die onontbeerlijk is bij de vervaardiging van dit hoogwaardige materiaal. De produktie is nu geconcentreerd in enkele bedrijven.

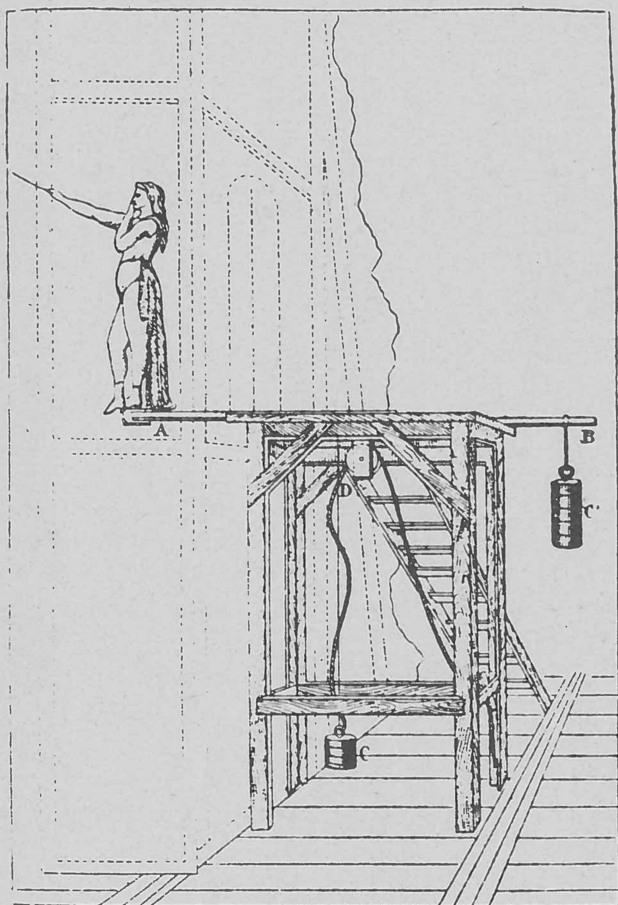
Gezamenlijk zijn deze bedrijven er in geslaagd, de internationale faam van honderd procent Mohair-velours te handhaven op het hoogste niveau.

Principe van de poolweeftechniek

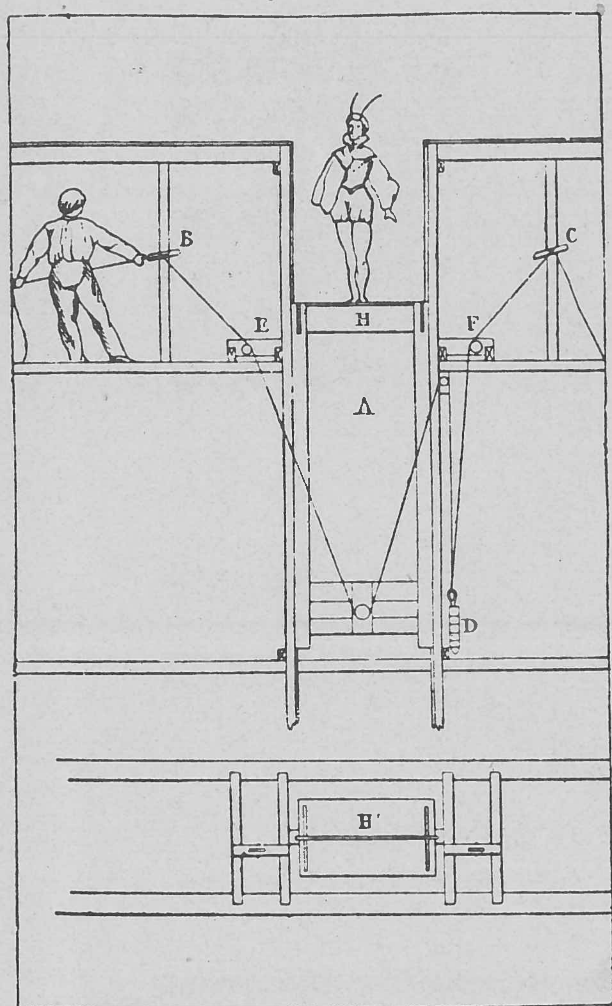
Het principe van veloursweven in zijn oudste vorm is gemakkelijk te begrijpen, wanneer men bedenkt dat we te maken hebben met twee soorten kettingdraden: de bindketting die nodig is voor het rugweefsel en de poolkettingdraden waaruit het pooldek wordt gevormd. Beide kettingstelsels worden vanaf afzonderlijke kettingbomen parallel ingevoerd. Tijdens het weven werden vroeger de poolkettingen over snijroeden geleid, waardoor lusjes ontstonden, zoals schematisch is aangegeven in afbeelding 1. Met een speciaal mes werden deze lusjes aan de bovenkant - op de inkepingen van de roeden - opengesneden tot pluisjes. In later eeuwen is dit principe wel verbeterd, maar veloursweven bleef toch bijzonder arbeidsintensief. Dit bracht franse zijdewevers op het idee om in een arbeidsgang twee doeken boven elkaar te weven, waarbij de poolkettingen van beide doeken over één snijroede werden geleid (fig. 2). Na het opensnijden van de lussen trok men dan het onderste doek los van het bovenste, hetgeen de kwaliteit natuurlijk niet bevorderde. Bovendien was de pool van het onderste weefsel altijd langer dan die van het bovenste. Niettemin was met dit principe een brug geslagen naar de moderne weeftechniek. Ook daarbij worden twee doeken, doch op een andere wijze, tegelijk geweven (fig. 3). De poolkettinggarens hechten de beide rugweefsels aan elkaar, tot het moment waarop een vlijmscherp mesje ze met volmaakte precisie van elkaar scheidt. Twee banen ruwdoek zijn daarmee gereed voor een gecompliceerde nabewerking.

Een technische verhandeling over de moeilijkheidsgraad van deze weeftechniek besparen wij u. Het ging ons tenslotte om de historie, de geschiedenis van Mohair en die van het poolweven. Twee oeroude fenomenen, die elkaar ruim driehonderd jaar geleden in Utrecht ontmoetten. Een verbintenis, die resulteerde in een sublieme representant van de topklasse der textieltechnologie: honderd procent Mohair-velours, met het gouden keurmerk van de International Mohair Association.

Il est arrivé quelquefois, même dans de très-grands théâtres, que la salle et la scène se sont trouvées, au milieu d'une représentation, dans une obscurité complète. Le gaz, faisant défaut tout à coup, le spectacle était interrompu et une certaine inquiétude se répandait parmi les spectateurs, inconvénient inconnu du temps de l'éclairage à l'huile et à la bougie. Ces jours-là, on était fort heureux de retrouver quelques vieilles lampes de théâtre qui, avec deux ou trois chandelles, éclairaient la salle et la scène pendant qu'on réparait l'accident ou qu'on faisait évacuer le théâtre

Koerier

Nr 119
JULI 1983

VERSCHIJNT IN 27 TALEN :

Nederlands	Grieks	Maleis
Engels	Hebreeuws	Oerdoe
Frans	Hindi	Perzisch
Spaans	Italiaans	Portugees
Arabisch	Japans	Russisch
Bulgaars	Kiswahili	Servo-Kroatisch
Catalaans	Koreaans	Sloveens
Chinees	Kroato-Servisch	Tamil
Duits	Macedonsich	Turks

Maandblad geredigeerd door de UNESCO Organisatie der Verenigde Naties voor opvoeding, wetenschap en cultuur.
ISSN 0304-3169

Jaarabonnement : Nederland : fl. 42,00
België : 450,— fr.

Losse nummers : Nederland : fl. 6,25
België : 60,— fr.

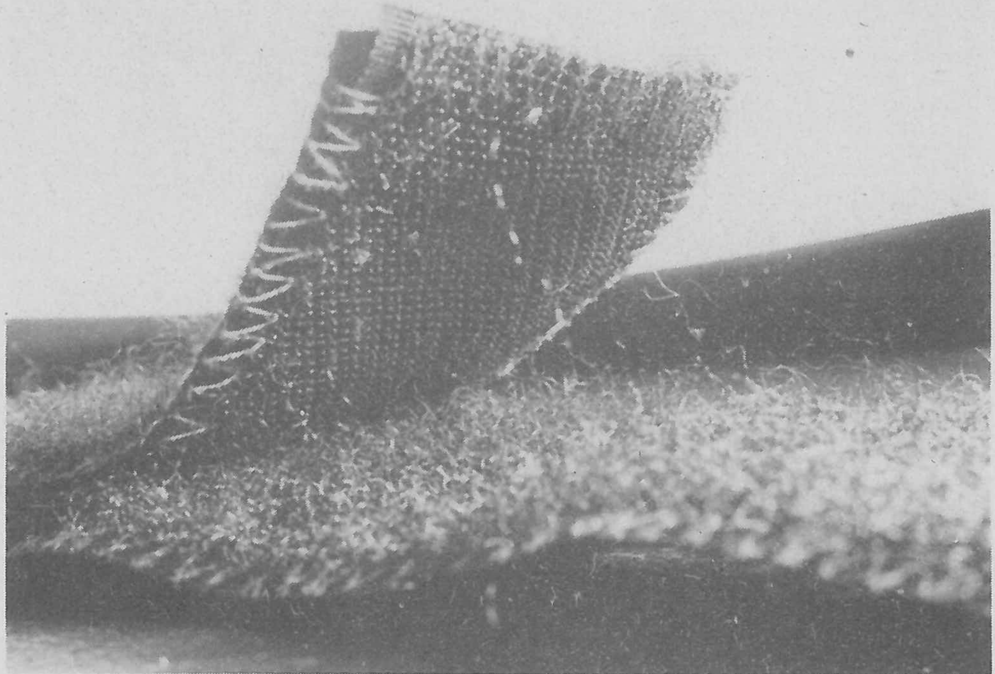
In bovenvermelde prijzen zijn de administratie- en verzendkosten inbegrepen.

Hoofdredacteur: Edouard Glissant
Nederlandse editie: Paul Morren (Antwerpen - Amsterdam)

De Unesco Koerier wordt uitgegeven voor Nederland door de KEESING UITGEVERSMIJ. B.V.
Joan Muyskensweg 22, Postbus 1118, 1000 BC Amsterdam
Telefoon 020/681111 — Telex 14641
Postgirorekening 57672
voor België door de N.V. INTERNATIONALE DRUKKERIJ EN UITGEVERIJ KEESING
Keesinglaan 2-20 2100 DEURNE-ANTWERPEN
Telefoon (03) 324.38.90 (10 lijnen)
Telex: 32507 keesng b
Postrekening: 000-0012775-68

PLAKBAND 2

GUIDO SNOECK

In "Aktualiteiten nr 6" beschreef ik het gebruik van plakband.
Eén van de reakties hierop was : "Er hangen al genoeg schouwburgen met plakband aan elkaar".
Dat is ook zo op de tonelen van enkele schouwburgen. De plakband wordt na gebruik niet volledig verwijderd met als gevolg dat men overal resten vindt.
Na jaren is de scène dan inderdaad aan elkaar geplakt. (even overdrijven mag toch ! niet !)
"Het" nadeel van plakband is echter dat na gebruik niets kan gerecupereerd worden. Eénmaal gebruikt gaat alles de vuilbak in.
Efficiënter voor bepaalde doeleinden is Velcro.
Velcro, zijn dat soort synthetische banden, die als ze eenmaal tegen elkaar gedrukt worden, aaneen gehecht blijven. Nadien kan men ze met een ruk van elkaar halen.
Je vindt Velcro reeds veel terug op kledij- en turnpantoffels-sluitingen.
Men spreekt hierbij van een zachte en een harde band. De harde band bestaat uit vele haakjes, de zachte uit vele boogjes. Bij het aandrukken grijpen de haakjes in de boogjes. Bij het losrukken lossen de haakjes uit boogjes door hun elasticiteit. De twee banden hechten aan elkaar door een lichte druk. (foto 1)
Eveneens in "Aktualiteiten nr 6" werd publiciteit gemaakt met de "3/4 Dual fasteners", maar daarover meer in de volgende BASTT-Aktualiteiten.
Op het toneel kan men met de Velcro 3 kanten uit:

1 men brengt de harde band aan op het dekor en de zachte op het op te hangen voorwerp. Deze vasthechting is uiterst geschikt om kaders, spiegels, doeken enz... op het dekor aan te brengen zonder nagels en andere sporen na te laten.
Voorbeelden:
- kleeft men op iedere hoek van een kader zachte bandjes, en op het dekor harde bandjes, dan zal eenmaal op elkaar gedrukt, de kader nimmer vallen of schuin hangen (tenzij het zo moet).
- niet funktionerende schakelaars kan men op dezelfde manier aanbrengen. Zo zullen er bij het afbreken en vervoer geen beschadigingen zijn.
- om deuren van kasten moeilijk te laten opengaan.

2 men kan de harde en de zachte band omgekeerd tegen elkaar stikken. Zo kan men een lus vormen. Dit is vooral bruikbaar voor het ophangen van elektrische kabels en andere toestellen aan trekken (   ) of vaste stellingen (foto 2).
Voorbeelden:
- ophangen zeepbellen machine, strobo.
- ophangen van een tros kabels. Moet er nadien nog een kabel bij, eventjes losmaken, kabel ertussen en aandrukken (foto 3).
- ophangen van mikrofonen.
- om praktikabels samen te houden bij het in- en uitladen.

3 gebruik de harde en zachte banden meerdere malen op elkaar. Hiermee kan men kombinaties maken om verschillende zaken op elkaar te hechten.
Voorbeelden:
- overgordijnen op gordijnen, ttz. op het dekor de harde, aan het gordijn de zachte, op het gordijn de harde en aan het overgordijn de zachte band.
- verschillende kledingstukken op elkaar.
- om poten en friezen op elkaar aan te brengen.

Vooral bij deze punten is het aanbrengen van de Velcro belangrijk. Het moet immers een bepaalde tijd blijvend zijn.
Natuurlijk wordt de Velcro op de stof gestikt. Op hout kan dit gebeuren met nietjes, nagels of kontaktlijm. Ik heb het nog niet geprobeerd op metaal maar het lijkt me wel realiseerbaar.
Logisch is ook dat er evenredigheid bestaat tussen de oppervlakte van aanhechting en de stevigheid ervan.
Voor bovenvermeld punt 2 vind ik banden op breedte van 5 cm en een lengte van 40 cm het meest geschikt. Men kan er alle kanten mee uit. Is de band te kort, kan men deze verlengen door meerdere banden met elkaar te verbinden (foto 4).
In de handel zijn verschillende breedtes verkrijgbaar alsook verschillende kleuren naargelang het gebruik.

Adressen

Bandera
Minderbroedersrui 52
2000 Antwerpen
tel 03/232.35.72

Alle Veritas-winkels

Ron de Groot

